

Halep Salnamelerine Göre Maraş Polis Teşkilatının Kuruluşu (1879-1892) ¹

Yasin KOZAK

Dr., yazzy46@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-2545-0000>

Öz

Osmanlı Devleti'nde salnameler, II. Abdülhamit'in iktidara çıkmasından sonra daha da düzeli bir biçimde yayınlanmaya başlamıştır. Bu salnamelerde; hangi vilayet adına tanzim edilmiş ise o vilayet ve vilayetlere bağlı sancaklarda yer alan kurumlar ve bu kurumların yöneticileri, sancakların eğitim ve sosyo-kültürel yapıları, adli ve ekonomik durumları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Günümüze kadar ulaşabilen vilayet salnameleri arasında Halep Vilayet Salnameleri de bulunmaktadır. Halep vilayetine ait ilk salname 1867 senesine aittir. 1867 yılından 1908 yılına kadar Halep Vilayeti ile ilgili 35 ayrı salname düzenlenmiştir.

Bu çalışmada, 1882-1892 tarihleri arasında yayınlanmış olan Halep salnameleri ile Osmanlı arşivlerinde yer alan Halep ve Maraş ile ilgili belgeler incelenerek Maraş polis teşkilatının ne zaman kurulduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maraş, Polis, Salname, Osmanlı, Halep.

Establishment of the Marash Police Organization According to the Aleppo Anual (1879-1892)

Abstract

The salnames in the Ottoman state was began to be published more regularly after II. Abdulhamit had come to power. In these salnames, information about that province and the institutions located in the sanjak depending on the provinces and the managers of these institutions, juridical and economic conditions, education and social cultural structures of the sanjaks was included. One of the

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 18.11.2019 / 27.03.2020

Künye Bilgisi: Kozak, Y. (2019). Halep Salnamelerine Göre Maraş Polis Teşkilatının Kuruluşu (1879-1892). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (Özel Sayı), 172-185. DOI: 10.33437/ksusbd.647974

provincial salnames that reach to date is also Aleppo provincial salname. The first salname of the Aleppo province belongs to the year 1867. Salname about the province of Aleppo was arranged 35 times from aforesaid 1867 to 1908.

This study, the Aleppo salnames published between 1882-1892 and the documents related to Aleppo and Maraş in the Ottoman archives were examined to determine when the Maraş police force was established.

Keywords: Marash, Police, Annual, Ottoman, Aleppo.

GİRİŞ

Tarihte, hükümdarların en önemli görevlerinden birinin de ülkelerini içeriden ve dışarıdan gelecek her türlü saldırılara karşı korumak olduğu bilinmektedir. Hükümdarlar, dış tehlikelere karşı bir takım askeri birimler kurmuşlardır. Bu birimler ile ülke savunmasını temine çalışmışlardır. Tarihte kurulan Türk devletlerinde de benzeri yapılar oluşturulmuştur. Bu yapılardan yurt içinde güvenliği korumakla görevli olanlara Göktürlerde “Börüler” adı verilirken Karahanlılarda “Kapucubaşları-Şahneler”, Anadolu Selçuklularında ise “Serleşkerler-Subaşılar” adı verilmiştir. Osmanlı Devleti’nde ise ülkenin iç güvenliği, Yeniçeri Ocağı kaldırılıncaya kadar bu teşkilata bağlı olarak görev yürüten bostancıbaşı, asesbaşı, çavuşbaşı, böcekbaşılar tarafından sağlanmıştır. Ocak kaldırıldıktan sonra ülke içinde asayişin sağlanması için Asakir-i Zabtiye Teşkilatı kurulmuştur (Şahin, 2004: 93-94; Okçabol, 2016: 26-27; Alyot, 1947: 10-20).

19. yüzyılın birinci yarısının sonlarından itibaren Osmanlı Devleti’nde şehir ve kasaba sınırları içinde güvenliği tesis etmek için askeri zaptiyeden ayrı olarak bir inzibat kuvveti kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 10 Nisan 1845’te polis teşkilatı kurulmuş ve on yedi maddeden oluşan teşkilat, vazife ve yetkileri düzenleyen bir nizamname yayınlanmıştır (Alyot, 2008: 177; Okçabol, 2016: 96-97).

Osmanlı’da Polis Teşkilatı’nın kuruluş tarihi olarak her ne kadar 10 Nisan gösterilmekte ise de son dönemde yapılan çalışmalar neticesinde bu tarihin, ilk Polis Nizamnamesi’nin yayınlandığı 20 Mart 1845 olduğu ortaya çıkmıştır (Birinci, 1999: 10). Polis teşkilatı, 15 Şubat 1846 tarihinde Zabtiye Müşiriyeti’nin kuruluşuna kadar devam etmiştir. Zaptiye Müşiriyeti kurulduktan sonra polis teşkilatına ara verildiği görülmektedir.

Zabtiye Müşiriyeti kurulduktan sonra dönem içinde teşkilatlanmaya başlamıştır. Teşkilatlanma çalışmaları neticesinde 1846-1869 yılları arasında

KSÜSBD   Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş Özel Sayısı

Edirne, Bosna, Prizrin, Selanik, Tuna, Yanya, İşkodra; Aydın, Ankara, Erzurum, Adana, Hüdavendigâr, Sivas, Trabzon, Kastamonu, Konya; Bağdat, Cezayir-i Bahri Sefid, Hicaz, Halep, Suriye, Trablusgarp, Girit, Lübnan, Kudüs ve Kıbrıs olmak üzere toplam 26 bölgede Zabtiye müşirliği hayata geçmiştir (BOA, ZB, 2-88, Hicri(H) 29.12.1285/ Miladi(M) 12.04.1869).

1870'lerin başından itibaren Osmanlı Devleti'nin ekonomik durumundaki kötüye gidiş, ilerleyen tarihlerde zabtiye personelinin maaşlarını alamamasını beraberinde getirdi. Bu durum, zabtiye teşkilatının çalışma düzeninin iyice bozulmasına yol açtı. Bunun neticesinde Avrupalı Devletler, iç güvenliğe ilişkin yakınmalarını artırdı (Sönmez, 2007: 2861). Bu arada I. Meşrutiyet ilan edilmişti. Meşrutiyetin ilanından sonra kurulan ilk hükümet programında Avrupa'daki polis teşkilatları düzeyinde bir polis teşkilatı kurulması yer almaktaydı. Bu amaçla Avrupa'dan bu konuda uzmanlar getirilmesine karar verildi. İlk olarak ta 1877'de İngiltere'den Baker Paşa, İstanbul'a davet edildi. Kendisinden iç güvenliğin aksayan yönleriyle ilgili bir rapor hazırlaması istendi (Dikici, 2006: 19). Bu arada 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı başladı. Savaş sonrası Rusya'da İngiltere gibi bu konuda da Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başladı. Osmanlı yöneticileri de iç güvenliği sağlamak için yeni bir teşkilatın kurulmasını istemekteydi. İç güvenlik sağlanırsa Avrupalı Devletlerin, iç güvenliği sebep göstererek Osmanlı Devleti'ne yapacakları baskı ortadan kalkacak ya da en aza inecekti. Ayrıca merkezi otoritenin ülkenin en ücra köşesine kadar yaygınlaşması da sağlanacaktı (Sönmez, 2007: 2860-2861).

1878 yılında iç güvenliği sağlamak için Baker Paşa'nın başkankanlığını yürüttüğü bir Jandarma Heyeti meydana getirildi. Bu arada Halep vilayeti asakir-i zabtiyesinde düzenlemelerde bulunmak üzere 1879 yılında Halep mevki komutanı Ömer Şevki Paşa başkanlığında bir heyet oluşturuldu. Heyet, yapmış olduğu çalışmalar neticesinde Halep asakir-i zabtiyesini jandarma, polis ve gardiyan olarak yeniden tertip etti. Heyet tarafından Halep vilayeti asakir-i zabtiyesinde yapılan yeni düzenlemeleri içeren çizelgeler merkeze gönderildi. 25 Ağustos tarihinde de padişah tarafından onaylandı. Böylece Halep vilayet merkezi ile Maraş, Urfa ve Zor sancaklarında askeri teşkilatın içinde askeri rütbe ve terimlerin kullanıldığı "jandarma", "polis" ve "gardiyan" şeklinde isimlendirilen yeni bir yapılanmaya gidildi. Bir başka ifade ile Halep vilayeti ile vilayete bağlı sancaklarda polis teşkilatı kurulmuş oldu (BOA, I..MMS., 63-2988, H 29.08.1296/M 18.08.1879). Buradan taşrada ilk olarak alay erkanı, jandarma teşkilatları ile polis ve gardiyan sınıflarının kurulduğu vilayetler arasında Halep vilayetinin yer aldığı görülmektedir.

Bu arada Baker Paşa'nın başkanlığını yürüttüğü Jandarma Teşkilatının kuruluşu ile ilgili çalışmalar hala devam etmekteydi. Sait Paşa, heyetin çalışmalarını bitirmesini beklemeden 19 Kasım 1879 tarihinde Seraskerliğe bir

tezkere gönderdi. Gönderilen dört maddelik tezkere ile zabtiye hizmetleri yeniden düzenlendi. Söz konusu tezkerede; asâkir-i zaptiye'nin, jandarma usulüne göre düzenlenmesi ve bir jandarma nizamnamesi hazırlanması, jandarma nizamnamesi hazırlanıncaya kadar da vilayetlerdeki her türlü güvenlik ve asâkir-i zaptiye işlerinin Zabtiye Müşiriyetinden alınarak Seraskerliğe bağlanması, Zaptiye Müşiriyeti'nin sadece İstanbul ve mülhakatının güvenlik işleriyle ilgilenmesi hususları yer almaktaydı. Bu tezkere ile de Zabtiye Müşiriyeti ismi Zabtiye Nezaretine dönüştürüldü (Sönmez, 2005: 171). Dolayısıyla Zabtiye Nezareti, sadece İstanbul ve bağlı yerlerin güvenlik işleriyle ilgilenmeye başladı.

Zabtiye Nezareti başkentte kurulduktan iki sene sonra başkent; İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar Polis Müdürlükleri ile Beşiktaş polis memurluğu adı altında dört polis dairesine ayrılmış olup her polis dairesi de merkezlere bölünmüştür. Her polis dairesi bir polis müdürü tarafından her polis merkezi de serkomiser tarafından yönetilmekteydi (Jandarma Genel Komutanlığı, 2002: 144; Şahin, 2004: 125). Ayrıca serkomiserlerin idaresindeki bu polis bölüklerinde serkomiserin dışında birinci, ikinci ve üçüncü komiserler ile polis çavuşu ve polis neferleri görev yapmıştır (Ergin, 1977: 1178).

Zabtiye Nezareti ile Jandarma Teşkilatının merkez ve taşrada örgütlenebilmesi için de söz konusu birimlere bütçeden belli miktarda pay ayrılmaya başlandı. 1882-83 ve 1883-84 yıllarında merkezi bütçeden Zabtiye Nezaretiyle Jandarma Teşkilatına ortak olarak pay ayrılmışken (Güran, tarihsiz: 104-106); 1884'ten itibaren sadece Zabtiye Nezaretine pay ayrılmaya başlanmıştır. Mezkur senede Zabtiye Nezaretine ayrılan miktar 110.000 kuruştur (Güran, tarihsiz: 110). 1884 yılında polis yapılanması henüz taşrada tam olarak teşkilatlanmadığından ve bu yapılanmanın bazı vilayetlerde hala askeri birimler içinde teşkil olunmasından dolayı Zabtiye Nezaretine bütçeden ayrılan pay çok düşük seviyede kalmıştır denilebilir.

1885 yılına gelindiğinde taşrada 30 vilayet, 6 doğrudan merkeze bağlı sancak ve 1 mutasarrıflıkta polis yapılanmasının bulunduğu ve taşradaki toplam polis mevcudununun 1001 olduğu görülmektedir. Taşrada polis bulunan vilayetler arasında Halep vilayeti de bulunmaktaydı (Hüseyin Efendi, 1938: 44-51).

1887 senesinde Zabtiye Nezaretine ayrılan pay 13.271.080 kuruşa yükselmiştir (Güran, tarihsiz: 112). Bu yükselişte 1885 yılında 37 idari birimde polis teşkilatının var olması da etkili olmuştur denilebilir. 1887-1892 yılları arasında Zabtiye Nezaretine ayrılan pay 13 milyonu aşmamıştır. 1894 senesinden itibaren Osmanlı polis teşkilatında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır.

Bundan sonraki bölümde Osmanlı Devleti'nde ilk polis teşkilatı kurulan idari birimler arasında yer alan Halep vilayeti ile buraya bağlı Maraş sancağı polis teşkilatının kuruluş sürecine değinilecektir.

Maraş Sancağı'nda Polis Teşkilatının Kuruluşu

Halep vilayetine bağlı bir sancak olan Maraş'ta polis teşkilatının 1879 yılında kurulduğu yukarıda ifade edilmişti. 1879 yılında askeri bir birim içinde kurulan Halep polis yapılanmasında; yüzbaşı, mülazım-ı evvel, çavuş, onbaşı gibi askeri rütbelere kullanılmıştır. 25 Ağustos 1879 tarihinde padişahın onayıyla kurulan Halep vilayeti polis sayıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. 1879-1881 Yılları Arası Halep Vilayeti Toplam Polis Sayıları İle Maraş, Urfa Ve Zor Sancakları Polis Sayıları

Rütbeler	İstihdam Edildiği Yerler				Toplam
	Merkez vilayet ile bağlı kazalar	Maraş sancağı	Urfa sancağı	Zor sancağı	
Toplam	55	10	10	5	80
Nefer	44	8	8	4	64
Onbaşı	6	1	1		8
Bölük Eminliği	1				1
Çavuş	3			1	4
Mülazım-ı Sani (Teğmen)			1		1
Mülazım-ı evvel (Üsteğmen)		1			1
Yüzbaşı	1				1

Halep polis yapılanmasının Halep vilayet merkezi ile Maraş, Urfa ve Zor sancaklarında kurulduğu tablodan anlaşılmaktadır. Halep vilayetinde rütbeli personel de dahil toplam polis sayısı seksendir. Seksen polisin on altısı rütbeli personel geri kalan altmış dördü ise polis neferidir.

Halep vilayetinde görevli toplam on altı polis amirinden ikisi ile altmış dört polis neferinden sekizi olmak üzere toplam on polis Maraş'ta görevlendirilmiştir.

Halep'te görevlendirilen polis neferinin her birine aylık 300 kuruş, polis çavuşuna ise 350 kuruş maaş verileceği Halep'ten merkeze gönderilen defterde gösterilmiştir. Yine polisler elbise parası verileceği, fakat polislerin tayinat bedellerinin olmadığı da defterde yer almıştır.

Tablo 2. 1882 Yılı Halep Vilayeti Toplam Polis Sayıları İle Maraş Sancağı Polis Sayıları

Vilayet İsmi		Rütbeler	Yıl
			1882
Halep Vilayeti Toplam Polis Sayısı		Amir	1
		Nefer	80
		Toplam	81
Maraş Polis Teşkilatı ve Polis Sayısı	Merkez	Mahalle Sayısı	
		Polis Yüzbaşısı	
		Polis Müdürü	
		Serkomiser (Açıktan)	
		Komiser	
		Komiser-i Sani (Açıktan)	
		Komiser-i Salis (Açıktan)	
		Nefer	
	Zeytun	Mahalle Sayısı	
		Komiser-i Salis (Açıktan)	
		Nefer	
	Elbistan	Mahalle Sayısı	
		Komiser-i Salis (Açıktan)	
		Nefer	1
	Amir ve Nefer Toplamı		

Halep vilayet salnamelerine² göre oluşturulmuş Tablo 2’de, 1882 senesinde Halep vilayetinde bir polis amiri ile seksen polis neferine rastlandığı görülmektedir. Salnamede polisin jandarma alayına bağlı olarak görev yaptığı da görülmektedir. 1881 senesindeki polis amir ve nefer sayısına göre 1882 yılında polis nefer sayısında bir kişilik artış olduğu görülmektedir. Ayrıca Halep polis teşkilatının hala askeri birim içerisinde varlığını devam ettirdiği anlaşılmaktadır (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1300/M 1882: 57-58).

1882 tarihli Halep salnamesinde yapılan incelemelerde Maraş merkez ile Maraş’a bağlı kazalarda polisin var olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Herne kadar tablo 2’den Maraş’ta 1882’de polisin görevli

² Salnamenin ismi “Salname-i Vilayet-i Halep”tir. Fakat gerek yazılış gerekse okunuşta kolaylık olması için bundan sonra Salname-i Vilayet-i Halep yerine Halep Vilayet Salnamesi tercih edilmiştir.

KSÜSBD Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş Özel Sayısı

olduğu ile ilgili bir kayıt söz konusu değilse de Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde yapılan incelemelerde Halep vilayeti polis mevcudunda Maraş'ta görevli polis sayısının da değişim olduğu ile ilgili de bir bilgi bulunmamasından Maraş'ta önceki yılda olduğu gibi bu yılda toplam on polisin görevli olduğu ifade edilebilir. 1882 yılı Halep salnamesinde Maraş sancağı Elbistan kazasına ait kısmında yapılan incelemelerde ise “Bazı memurin” alt başlığı altında Elbistan'daki diğer görevliler arasında “Polis Nişan(?) Efendi” isimli bir polisin görevli olduğu tespit edilmiştir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1300/M 1882: 94). Bu anlatılanlardan 1882'de Elbistan'da bir polisin görevli olduğu anlaşılmaktadır.

1883 tarihli Halep salnamesinde Maraş'ta görevli polis olup olmadığı ile ilgili bir kayda rastlanmamıştır. Konu ile ilgili Osmanlı Arşivinde yapılan incelemede Halep vilayetinden merkeze gönderilen Halep vilayeti polis yapılanmasını gösterir 1 Kasım 1883 tarihli defterde Halep'te toplam yirmi beş polisin görevli olduğu görülmektedir. Söz konusu deftere göre 1883 yılı Halep vilayeti ile sancak ve kazalardaki polis sayıları aşağıdaki gibidir (BOA, Y..PRK.ZB., 2-41, H 30.12.1300/M 22.10.1883):

Tablo 3. 1883 Yılı Halep Vilayeti İle Sancak Ve Kazalardaki Polis Sayıları

İstihdam edildiği yer	Rütbeler			Toplam
	İkinci komiser	Üçüncü komiser	Nefer	
Halep vilayet merkezi	1	2	14	17
Urfa sancağı	Merkez sancağı	1	1	2
	Birecik kazası		1	1
Maraş sancağı	Merkez sancağı	1	1	2
	Elbistan kazası		1	1
Anteb kazası			1	1
İskenderun kazası			1	1
Toplam	1	4	20	25

Tablo 3'ten 1883 yılında Maraş merkezde bir üçüncü komiser ile bir polis neferinin, Elbistan'da da bir polis neferinin görevli olduğu anlaşılmaktadır. 1883 yılına ait Halep polis yapılanması ile ilgili defterde, önceki yıllardan farklı bir polis yapılanmasına gidildiği görülmektedir. Bir defa önceki yıllardan farklı olarak polis sayısı ciddi miktarda azalmıştır. İkinci olarak kullanılan polis

rütbelerinde değişikliğe gidilmiştir. Bir önceki yıl askeri rütbelere kullanılmaktayken 1883'te Maraş polis teşkilatında kullanılan rütbelere değişikliğe gidildiği görülmektedir. 1883 yılında Halep vilayetinde görevli toplam yirmi polis neferinin üçünün Hristiyan olduğu geri kalan on yedi polisin ise Müslüman olduğu, Hristiyan polis neferlerinin tamamının da Halep vilayet merkezinde istihdam edildiği görülmektedir.

1884 yılı Halep salnamesi incelendiğinde ise bir yıl önceki polis sayıları ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 1884 yılı Halep salnamesinde 1882 yılındaki kayıtların aynen tekrar edildiği görülmektedir. Bir başka ifade ile 1884 yılında Halep polis yapılanmasının Halep Jandarma Alayı'na bağlı olarak görevini yürüttüğü ve Halep genelinde toplam seksen bir polis âmir ve neferinin görevli olduğu görülmektedir. Buna karşın Maraş ve Maraş'a bağlı kazalarda polis neferi olup olmadığı ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1302/M 1884:131). 1883 yılında Maraş merkez ile Elbistan'da var olan polislerin bu yıl salnamelerde kaydının olmadığı da görülmektedir.

Tablo 4. 1884-1892 Yılları Arası Halep Vilayeti Toplam Polis Sayıları İle Maraş Sancağı Polis Sayıları

Vilayet İsmi	Rütbeler	Yıllar							
		1885	1887	1888	1889	1890	1891	1892	
Halep Vilayeti Toplam Polis Sayısı	Amir	5	4	5	5	5	5	5	
	Nefer	13	16	19	17	20	20	20	
	Toplam	18	20	24	22	25	25	25	
Maraş Polis Teşkilatı ve Polis Sayısı	Merkez	Mahalle Sayısı	39	39	39	39	39	39	42
		Polis Yüzbaşısı							
		Polis Müdürü							
		Serkomiser (Açıktan)							
		Komiser	1	1					
		Komiser-i Sani (Açıktan)							
		Komiser-i Salis (Açıktan)			1	1	1	1	1
		Nefer		3	2	2	1	1	1
	Zeytin	Mahalle Sayısı	4	4	4	4	4	4	8

KSÜSBD Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş Özel Sayısı

		Komiser-i Salis (Açıktan)							
		Nefer							
	Elbistan	Mahalle Sayısı	5	5	5				4
		Komiser-i Salis (Açıktan)							
		Nefer					1	1	1
Amir ve Nefer Toplamı		1	4	3	3	3	3	3	

1885 yılında ise Halep polis yapılanması, önceki yıllardan farklı olarak askeri birimlerden ayrı bir biçimde örgütlenmiş ve “polis idaresi” şeklinde isimlendirilmiştir. İkinci olarak 1883 yılında kullanılmaya başlayan yeni polis rütbelerinin bu yıl tekrar kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bunun dışında bir önceki yıl Halep’te toplam seksen bir polis görevliyken 1885 yılında askeri birimlerden ayrı bir örgütlenmeye geçildiği için polis sayısında ciddi anlamda düşüş yaşanmıştır.

Söz konusu 1885 yılında Halep vilayetinde, beş amir ve on üç nefer olmak üzere toplam on sekiz polis görevli kılınmıştır.³ 1885 tarihli Halep salnamesinde Maraş merkezde, herhangi bir polis ya da polis neferi ibarelerine rastlanılmamıştır (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1303/M 1885:132). Fakat, Maraş’a bağlı Yenicekale nahiyesinde bir komiserin görevli olduğu, salnamede yapılan incelemede tespit edilmiştir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1303/M 1885:197). 1885 yılında Halep vilayetinde görevli toplam beş polis amirinden birinin Maraş’ta görevli olduğu anlaşılmaktadır.

1885 yılında Maraş merkez yerine Maraş’a bağlı bir nahiye olan Yenicekale’de polis komiserinin görevlendirilmesinin nedeni olarak söz konusu nahiyede Ermeni nüfusun bulunması gösterilebilir. Fakat bu durum da tam olarak konuyu açıklamaya yetmez. Zira gerek Maraş sancak merkezinde gerekse Zeytin kazasında da Ermeni nüfus bulunmaktadır. Ermeni nüfusun bulunduğu ve nahiyeden daha büyük yerleşim yeri olan sancak merkezi ile kaza merkezinde polis görevlendirilmeyip te Maraş’a bağlı bir nahiyede polisin görevlendirilme nedeni tam olarak anlaşılamamıştır.

³ Hüseyin Efendi tarafından 1938 yılında hazırlanan ve Emniyet Genel Müdürlüğü III. Şube arşivinde yer alan çalışmada 1885 yılında Halep vilayeti polis toplamının 25 olduğu bilgisi yer almaktadır. Fakat Halep salnamelerine göre hazırlanan tablo 2’de ise Halep vilayeti polis mevcudunun ancak 1890 yılında 25’e yükseldiği görülmektedir.

1887 yılında Halep vilayetinin tamamında dört amir on altı polis neferi olmak üzere toplam yirmi polis görev yapmaktadır. Halep vilayetinde görevli dört amirden biri, on altı polisten de üçü Maraş'ta görevlendirilmiştir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1305/M 1887:132-133). Bu bilgiden Halep vilayetinde görev yapan toplam 20 polisin beşte biri bir başka ifade ile %20'si Maraş'ta görev yapmaktadır. 1887 senesinde Maraş'ta görevli amirin 1885 senesinde olduğu gibi Yenice kale nahiyesinde görevli olduğu, Maraş'a bağlı kazalarda yine herhangi bir polisin görevli olmadığı salnamede yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır. 1887 yılında 1885'ten farklı olarak Yenice kale nahiyesinde, bir komiserin dışında üç polis neferinin daha görevlendirildiği tespit edilmiştir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1305/M 1887:187).

1887 senesinde Halep vilayetinde görevli polis amir sayısında bir kişilik azalma söz konusu olup polis nefer sayısında üç kişilik artış olduğu görülmektedir. Halep vilayeti polis nefer sayısındaki artışa bağlı olarak Maraş'ta görevli polis sayısında da artış olduğu göze çarpmaktadır. Bir önceki yıla göre Maraş'ta ilk defa üç polis neferinin görevlendirilmiştir.

1888 senesinde Halep'te beş amir on dokuz nefer olmak üzere toplam yirmi dört polis⁴ (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1306/M 1888: 134), Maraş'ta ise bir komiser-i salis ile iki polis neferi görev yapmaktadır. Maraş'a bağlı olan Elbistan ve Zeyton kazalarında ise herhangi bir polis görevli değildir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1306/M 1888: 124; Eroğlu vd., 2012: 319).

1888 yılında 1887'de Maraş'a bağlı Yenice kale nahiyesinde görevli polis amiri ile neferlerinin Maraş merkeze çekildiği ve polis nefer sayısının da bir önceki yıla göre bir azaltıldığı görülmektedir. Halep vilayeti polis sayısı toplamında bu yıl %20 oranında artış olurken Maraş polis sayısında azalma olduğu göze çarpmaktadır.

1889 yılında Halep vilayetinde; beş amir, on yedi nefer olmak üzere toplam yirmi iki polis görevlendirilmiştir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1307/M 1889: 92-93; Eroğlu vd., 2012: 318-322). Bir önceki yıla göre Halep vilayeti polis neferi sayısında iki kişilik azalma olduğu göze çarpmaktadır. 1889 yılında Halep vilayetindeki polis sayısında azalma olurken Maraş'ta görevli polis amir ve nefer sayısının bir önceki yıl ile aynı olduğu görülmektedir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1307/M 1889: 187; Eroğlu vd., 2012: 319). Bu tarihte Maraş'a bağlı Zeyton ve

---

⁴ Halep polis sayısı konusunda Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep adlı eserde 1888 yılında Halep vilayetinde toplam beş polis amiri, yirmi bir polis neferinin görevli olduğu bilgisi yer almaktadır (Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep, 2012: 319). Buradan hareketle 1888 yılı Halep vilayeti toplam polis sayısı yirmi altıdır. Oysa Vilayet salnameleri tetkik edildiğinde söz konusu yılda Halep vilayeti polis neferi sayısının on dokuz olduğu görülmektedir.

KSÜSBD Milli Mücadelenin 100. Yılında Kahramanmaraş Özel Sayısı

Elbistan kazalarında herhangi bir polisin görevli olmadığı tablodan anlaşılmaktadır.

1890 yılına gelindiğinde ise Halep vilayetinde beş amir, yirmi nefer olmak üzere toplam yirmi beş polis görevlidir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1308/M 1890: 101; Eroğlu vd., 2012: 319). Bir önceki yıla ait salnameye göre, Halep polis sayısında üç kişilik artış olduğu gözlemlenmektedir. Otuz dokuz mahallenin bulunduğu 1890 senesinde Maraş merkezde, bir komiser-i salis ile bir polis, Elbistan'da da bir polis görevlendirilmiştir. Bir önceki yıla nazaran Maraş merkezdeki polis sayısında bir kişilik azalma olmuş, uzun bir aradan sonra Elbistan'da bir polis neferi tekrar görevlendirilmiştir. Fakat Maraş sancağında amir de dahil görev yapan toplam polis sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

1891 ve 1892 yılları Halep vilayeti toplam polis amir ve nefer sayıları ile Maraş sancağı ve Elbistan kazası polis amir ve nefer sayılarının aynı olduğu görülmektedir (Salname-i Vilayet-i Halep, H 1309/M 1891: 73, 151, 154; Salname-i Vilayet-i Halep, H 1310/M 1892: 135-136; Eroğlu vd., 2012: 319).

Zeytun kazasında bir komiser ve yirmi polisin görevlendirilmesi ile ilgili Zeytun'dan merkeze yazı gönderilmiştir. Söz konusu yazıya 10 Ekim 1892 tarihinde verilen cevapta "Haleb vilayetinin Zeytun kazasına bir komiser ve yirmi polis atanması talebinin karşılık olmadığından mümkün olamayacağı bu sebeple durumun şimdilik idare edilmesi" gerektiği ifade edilmiştir (BOA, DH. MKT., 2009-10, H 18.03.1310/10.10.1892).

Sonuç

Halep, Urfa, Maraş ve Zor'da askeri birime bağlı olarak olsa "polis" ibaresinin geçtiği ilk polis örgütlenmesi 1879 yılında teşkil olunmuştur. 1879'dan 1881'e kadar Halep Jandarma Alayı emrinde görevini yürüten Maraş polis bölüğü mevcudunun değişmeden devam ettiği görülmektedir. 1885 sonrası Maraş polis sayısında zaman zaman artışlar ve azalmalar olmuştur.

Maraş polis yapılanmasında polis mevcudu ve kullanılan rütbeler açısından 1883'te, bir önceki yıla göre çok farklı bir teşkilatlanmaya gidilmiştir. Fakat bu yeni teşkilatlanma ile ilgili 1884 yılında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 1885 yılında ise 1883 yılındaki polis yapılanmasının tekrar hayata geçtiği ve 1892 yılına kadar devam ettiği görülmektedir.

1885 ve 1887 yıllarında Maraş'ta görevli polis amir ve neferi merkeze bağlı Yenice kale nahiyesinde görevlendirilmiştir. Bu da dikkat çeken bir durumdur. 1888 yılından itibaren polis amir ve neferleri Maraş merkezde görev yapmaya başlamışlardır.

Y. Kozak Halep Salnamelerine Göre Maraş Polis Teşkilatının...

Maraş'ın Elbistan kazasında ilk polislere 1882 senesinde rastlanılmıştır. Fakat 1879-1892 yılları arasında Elbistan'da polis amiri, Zeytun'da ise polis neferi görevlendirilmemiştir.

Tüm bu anlatılanlardan 1879 yılında Halep vilayetinde ve Maraş sancağında askeri birimlere bağlı olarak ta olsa isminde “polis” ibaresi bulunan polis biriminin kurulduğu görülmektedir. Sınırlı sayıdaki kadrosu ile Maraş polis teşkilatı, 1879 yılından 1892 yılına kadar Maraş merkez ile Elbistan'ın asayiş ve güvenliğini sağlamaya çalışmıştır.

Kısaltmalar Dizini

DH.MKT.	Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî
H	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İ..MMS.	İrade Meclis-i Mahsus
M	Miladi
ORSAM	Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
Y..PRK.ZB..	Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı
ZB	Zabtiye Nezareti

KAYNAKÇA

1. Arşiv Vesikaları

BOA, **DH. MKT.**, 2009-10, H 18.03.1310/M 10.10. 1892.

BOA, **I..MMS.**, 63-2988, H 29.08.1296/M 18.08.1879.

BOA, **Y..EE..d...**, 100.

BOA, **Y..PRK.ZB...**,2-41, H 30.12.1300/M 22.10.1883.

BOA, **ZB**, 2-88, H 29.12.1285/M 12.04.1869.

2. Salnameler

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1300/M 1882, Def'a 13.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1302/M 1884, Def'a 14.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1303/M 1885, Def'a 15.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1305/M 1887, Def'a 16.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1306/M 1888, Def'a 17.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1307/M 1889, Def'a 18.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1308/M 1890, Def'a 19.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1309/M 1891, Def'a 20.

Salname-i Vilayet-i Halep, H 1310/M 1892, Def'a 21.

3. Tetkik Eserler

Alyot, Halim (1947), **Türkiye'de Zabıta**, Kanaat Basımevi, Ankara.

Alyot, Halim (2008), **Türkiye'de Zabıta**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Polis Akademisi, Türk Polis Tarihi Araştırmaları Merkezi, Ankara.

Birinci, Ali (1999), "**Türk Emniyet Teşkilatında İlkler**", Polis Bilimleri Dergisi, C. 1, S. 3, ss. 9-16.

Dağlı, Yücel; Cumhure Üçer (1997), **Tarih Çevirme Kılavuzu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Dikici, Ali (2006), **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin İç Güvenliği**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ergin, Osman (1977), **Türkiye Maarif Tarihi, C. 1-2**, Eser Matbaası, İstanbul.

Eroğlu, Cengiz; Babuçoğlu, Murat ve Köçer Mehmet (2012), **Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep**, ORSAM Kitapları, Ankara.

Güran, Tefik (tarihsiz), **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918, C. 7**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Hüseyin Efendi, **Polis Teşkilatının Başladığı 1255-1839 Tarihinden 1938 Tarihine Kadar Tekâmül, Teşkilat Ve Kadro Hareketleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü III. Şube Arşivi, Ankara, 1938.

Y. Kozak   Halep Salnamelerine Göre Maras Polis Teşkilatının...

Jandarma Genel Komutanlığı (2002). **Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi-Asayiş ve Kolluk Tarihi İçerisinde Türk Jandarma Teşkilatı-1**, Jandarma Genel Komutanlığı Yayınları, Ankara.

Okçabol, Derviş (2016), **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi** (Tıpkı Basım). Polis Akademisi Yayınları, Ankara.

Sönmez, Ali (2005), **Zabtiye Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişimi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Sönmez, Ali (2007), "**Osmanlı Devleti'nde İç Güvenliğin Dönüşümü, Zaptiye Teşkilatından Jandarmaya**", Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu İCANAS 38 , 10-15 Eylül 2007, Vol. 6, ss. 2855-2864.

Şahin, Eyüp (2004), "**Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi**", Polis Dergisi, S. 38, ss. 91-198.